

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA NĪLO JĒSKINENA [*NIILO JÄÄSKINEN*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2013. gada 16. aprīlī¹

Apvienotās lietas no C-105/12 līdz C-107/12

Staat der Nederlanden
pret
Essent NV un Essent Nederland BV (lieta C-105/12),
Eneco Holding NV (lieta C-106/12),
Delta NV (lieta C-107/12)

(Hoge Raad der Nederlanden (Nīderlande) lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Enerģijas sadales sistēmu operatori — Pilnīgs privatizācijas aizliegums — Īpašumtiesību regulējums — Aizliegums veidot grupas, kurās iekļauti gan enerģijas sadales tīklu operatori, gan sabiedrības, kas pārdod, piegādā vai ražo enerģiju — Enerģijas sadales sistēmu operatoriem noteiktais aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem — Kapitāla brīva aprīte — Ierobežojumi — Pamatojums — Samērīgums — Tā sauktais “tīri ekonomiskais” pamatojums — Neizkropļota konkurence

I – Ievads

1. *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa) lūdz Tiesu interpretēt LESD 63. un 345. pantu tiesvedībā starp *Staat der Neederlanden* un *Essent NV* un *Essent Nederland BV* (lieta C-105/12), kā arī *Eneco Holding NV* (lieta C-106/12) un *Delta NV* (lieta C-107/12) (turpmāk tekstā kopā – “sabiedrības”), dažādiem aktīviem elektroenerģijas un gāzes sadales uzņēmumiem Nīderlandē, par vairākām Nīderlandes tiesību aktu normām, kas piemērojamas šīm nozarēm.

2. Šajās trijās Tiesas apvienotajās lietās *Hoge Raad der Nederlanden* ir uzdevusi trīs prejudiciālus jautājumus:

- pirmais jautājums ir par “privatizācijas aizliegumu”, kas noteikts Nīderlandes tiesību aktos un kas neļauj elektroenerģijas un gāzes sadales sistēmu operatoriem² nonākt privātpersonu rokās, raugoties no LESD 345. panta viedokļa;
- otrais jautājums attiecas uz divu citu Nīderlandes tiesību aktos noteiktu aizliegumu, kas attiecīgi nepieļauj, ka šie sadales sistēmu operatori uztur saiknes ar uzņēmumiem, kuri Nīderlandē ražo, piegādā vai pārdod elektroenerģiju vai gāzi (turpmāk tekstā – “enerģijas sabiedrības”) (turpmāk tekstā – “grupas aizliegums”), vai ka tie nodarbojas ar citiem, ar sistēmas pārvaldību nesaistītiem darbības veidiem (turpmāk tekstā – “nesaistītu darbības veidu aizliegums”), novērtēšanu no brīvas kapitāla aprītes viedokļa, un

1 — Oriģinālvaloda – franču.

2 — Šajos secinājumos termini “sistēma” un “sistēmas operators” attiecas tikai uz elektroenerģijas vai gāzes sadales sistēmām Nīderlandē. Gadījumos, kad runa ir par pārvades sistēmām, tas ir skaidri minēts.

— trešais jautājums attiecas uz “primāru vispārējo interešu apsvērumu” pastāvēšanu, kas ir pamatojums brīvas kapitāla aprites ierobežojumam tiktāl, ciktāl abi otrajā jautājumā minētie – grupas aizliegums un nesaistītu darbības veidu aizliegums – veido ierobežojumu.

3. Šī lieta rosina Tiesu vēlreiz izteikt savu viedokli par LESD interpretāciju, proti, par saistību starp LESD 345. un 63. pantu attiecībā uz stratēģiskas ekonomikas nozares liberalizācijas pasākumiem. Tomēr šajās lietās ir zināmas īpatnības, salīdzinot ar tām lietām, ar kurām tika izveidota tiesu prakse attiecībā uz “golden shares”. No vienas puses, runa nav par daļēju privatizāciju, bet gan par privatizācijas aizliegumu, kas izpaužas kā sadales sistēmu operatoru, kuri darbojas noslēgtā publisko tiesību juridisko personu vidē, īpašumtiesību regulējuma skaidra nodalīšana no to uzņēmumu, kuri ražo, iegūst, piegādā vai pārdod elektroenerģiju vai gāzi, īpašumtiesību regulējuma, kas varētu tikt nodoti privātpersonām. No otras puses, šo aizliegumu pamatā nav privāttiesību izņēmuma mehānisms, ar kuru publisko tiesību juridiskām personām būtu piešķirtas privilēģijas. Visbeidzot, apstrīdētās Nīderlandes tiesību normas nav radītas valsts mēroga spontānas rīcības rezultātā, bet ir arī daļa no liberalizācijas politikas, ko uzsākusi Eiropas Savienība un kas izpaudusies kā tādu direktīvu pieņemšana, kurās prasīts nodalīt enerģijas sadales un pārvades sistēmu lietotājus no enerģijas sadales un pārvades sistēmu operatoriem.

4. Šai saistībā ir noderīgi uzreiz precizēt, ka tomēr ir svarīgas gan abas direktīvas, kas ietilpst 2003. gada Otrajā enerģētikas paketē, proti, Direktīva 2003/54/EK³ un Direktīva 2003/55/EK⁴, gan 2009. gada Trešajā enerģētikas paketē ietilpstošās direktīvas, proti, Direktīva 2009/72/EK⁵ un Direktīva 2009/73/EK⁶, kuras abas nav lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšmets. Būtībā tajās definēta tāda liberalizācijas pakāpe, kādu Kopienas likumdevējs vēlējās laikposmā no 2003. līdz 2009. gadam un par ko sabiedrības apgalvo, ka dalībvalstis nevar to tālāk pārsniegt, nepārkāpjot ES tiesību normas par pamatbrīvībām. Šajās direktīvās ir arī attiecīgās definīcijas, kuras attiecas uz šīm lietām.

II – Atbilstošās tiesību normas

A – Savienības tiesības

1) LESD

5. Atbilstoši LESD 63. panta 1. punktam ir aizliegti visi kapitāla aprites ierobežojumi dalībvalstu, kā arī dalībvalstu un trešo valstu starpā.

6. LESD 345. pantā ir teikts, ka Līgums nekādi neietekmē dalībvalstu īpašumtiesību sistēmu.

3 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 26. jūnija Direktīva 2003/54/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu un par Direktīvas 96/92/EK atcelšanu (OV L 176, 15.7.2003., 37. lpp.).

4 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 26. jūnija Direktīva 2003/55/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu un par Direktīvas 98/30/EK atcelšanu (OV L 176, 15.7.2003., 57. lpp.).

5 — Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/72/EK (2009. gada 13. jūlijs) par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu un par Direktīvas 2003/54/EK atcelšanu (OV L 211, 55. lpp.).

6 — Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/73/EK (2009. gada 13. jūlijs) par kopīgiem noteikumiem dabas gāzes iekšējam tirgum, ar ko atceļ Direktīvu 2003/55/EK (OV L 211, 94. lpp.).

2) Direktīva 2003/54 un Direktīva 2003/55.

7. Direktīva 2003/54 par elektroenerģiju un Direktīva 2003/55 par gāzi ietilpst Otrajā enerģētikas paketē, kas pieņemta, lai liberalizētu enerģētikas sektoru. Noteikumi, kas attiecas uz elektroenerģiju, būtībā ir identiski noteikumiem, kas attiecas uz gāzi. Lai neatkārtotos, šeit tiek citētas tikai normas par elektroenerģiju.

8. Direktīvas 2003/54 preambulas sestajā līdz astotajā un desmitajā apsvērumā ir paredzēts:

- “(6) Lai darbotos konkurence, pieeja tīklam nedrīkst būt diskriminējoša, tai jābūt pārredzamai un cenām jābūt taisnīgi noteiktām.
- (7) Lai pabeigtu elektroenerģijas iekšējā tirgus veidošanu, sevišķi svarīga ir nediskriminējoša pieeja pārvades tīkla vai sadales sistēmu operatoriem. Pārvades vai sadales sistēmu operatoru var veidot viens vai vairāki uzņēmumi.
- (8) Lai nodrošinātu efektīvu un nediskriminējošu pieeju tīklam, pārvades un sadales sistēmas ir ieteicams ekspluatēt, izmantojot juridiski šķirtas struktūras, kur pastāv vertikāli integrēti uzņēmumi [..].

Ir jānodrošina sadales sistēmu operatoru [SSO] un pārvades sistēmu operatoru [PSO] neatkarība, jo īpaši attiecībā uz enerģijas ražošanas un piegādes interesēm. Tādēļ sadales sistēmu operatoru un pārvades sistēmu operatoru, kā arī enerģijas ražošanas/piegādes uzņēmumu starpā ir jāparedz neatkarīgas vadības struktūras.

Tomēr ir svarīgi atšķirt šādu juridisku nošķiršanu no īpašumtiesību nošķiršanas. Juridiska nošķiršana neietver aktīvu īpašumtiesību maiņu, un nekas nekavē piemērot līdzīgus vai identiskus nodarbinātības nosacījumus visos vertikāli integrētajos uzņēmumos. Izmantojot organizatoriskus pasākumus, tomēr ir jānodrošina nediskriminējošs lēmumu pieņemšanas process attiecībā uz atbildīgo lēmumu pieņēmēju neatkarību.

[..]

- (10) Lai gan šī direktīva neattiecas uz īpašumtiesību jautājumiem, gadījumā, ja uzņēmums nodarbojas ar pārvadi vai sadali un tas pēc juridiskās formas ir atdalīts no uzņēmumiem, kas nodarbojas ar enerģijas ražošanu un/vai piegādi, tad uzņēmumu, kas ir attiecīgās infrastruktūras īpašnieks, var izraudzīties par sistēmas operatoru.”

9. No Direktīvas 2003/54 2. panta 3. un 5. punkta izriet, ka “pārvade” ir elektroenerģijas transportēšana apvienotajā ļoti augsta sprieguma un augsta sprieguma pārvades tīklā, lai to piegādātu gala patērētājiem vai izplatītājiem, neietverot piegādi, savukārt “sadale” ir elektroenerģijas transportēšana augstsprieguma, vidēja sprieguma un zemsprieguma sadales sistēmās, lai to piegādātu patērētājiem, neietverot piegādi.

10. Direktīvas 2003/54 15. panta, kura nosaukums ir “Sadales sistēmas operatoru juridiskā nodalīšana”, 1. punktā ir teikts:

“Ja sadales sistēmas operators ietilpst vertikāli integrētā uzņēmumā, tam jābūt neatkarīgam no pārējām darbībām, kas neattiecas uz sadali, vismaz tiktāl, cik tas skar viņa juridisko formu, struktūru un lēmumu pieņemšanu. Šie noteikumi nerada pienākumu no vertikāli integrētā uzņēmuma nošķirt īpašumtiesības uz sadales sistēmas operatora aktīviem.”

11. Šīs pašas direktīvas 15. panta 2. punktā ir noteiktas papildu prasības attiecībā uz vertikāli integrētiem uzņēmumiem. It īpaši personām, kas atbild par sadales sistēmas operatora vadību, jābūt neatkarības garantijām attiecībā pret struktūrām, kas ir atbildīgas par elektroenerģijas ražošanas, pārvades un piegādes pārvaldību; sadales sistēmas operatoram faktiski ir jābūt tiesībām pieņemt efektīvus lēmumus un saistību programmu, lai nepieļautu diskriminējošas rīcības.

3) Direktīva 2009/72 un Direktīva 2009/73

12. Atzīstot nodalīšanas, kas panākta, piemērojot iepriekšējās direktīvas, nepilnības un lai turpinātu šīs nozares liberalizāciju, Savienības likumdevējs Trešās enerģētikas paketes ietvaros ir pieņēmis Direktīvu 2009/72 un Direktīvu 2009/73 par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz attiecīgi elektroenerģijas un dabasgāzes iekšējo tirgu. *Ratione temporis* tās neattiecas uz šīm pamatlīstām, bet puses savos komentāros uz tām atsaucas.

13. Saskaņā ar Direktīvas 2009/72 preambulas 11. apsvērumu “[e]fektīvi nodalīt var tikai vienā veidā – likvidējot vertikāli integrētu uzņēmumu motivāciju diskriminēt konkurentus attiecībā uz piekļuvi tīkliem un ieguldījumiem. Vienkāršs un stabils risinājums dabiskā interešu konflikta novēršanai un piegādes drošuma panākšanai ir īpašumtiesību nodalīšana, kas paredz tīkla īpašnieku norīkot par sistēmas operatoru un viņa neatkarību no piegādes un ražošanas interesēm. Tādēļ Eiropas Parlamenta 2007. gada 10. jūlija Rezolūcijā par gāzes un elektroenerģijas iekšējā tirgus perspektīvām [7] minēts, ka īpašumtiesību nodalīšana pārvades līmenī uzskatāma par visefektīvāko līdzekli, lai nediskriminējoši veicinātu ieguldījumus infrastruktūrā, jaunu dalībnieku taisnīgu piekļuvi tīklam un pārskatāmību tirgū. Nodalot īpašumtiesības, minēto iemeslu dēļ dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka tai pašai personai vai personām nav iespēju kontrolēt ražošanas vai piegādes uzņēmumu un vienlaikus kontrolēt pārvades sistēmas operatoru vai pārvades sistēmu vai izmantot savas tiesības šajos uzņēmumos. Un otrādi – ja persona kontrolē pārvades sistēmu vai pārvades sistēmas operatoru, būtu jāizslēdz iespēja šai pašai personai kontrolēt ražošanas vai piegādes uzņēmumu vai izmantot savas tiesības šajā uzņēmumā. Ievērojot minētos ierobežojumus, ražošanas vai piegādes uzņēmumam vajadzētu būt iespējai kļūt par pārvades sistēmas operatora vai pārvades sistēmas mazākuma akcionāru”.

B – *Nīderlandes tiesības*

14. Valsts tiesību normas, kas ir svarīgas pamatlīstā, ir iekļautas 1998. gada 2. jūlija Likumā par elektroenerģijas ražošanu, pārvadi un piegādi (*Wet houdende regels met betrekking tot de productie, het transport en de levering van elektriciteit*)⁸ un 2000. gada 22. jūnija Likumā par gāzes pārvadi un piegādi (*Wet houdende regels omtrent het transport en de levering van gas*)⁹, kas grozīti 2004. un 2006. gadā (turpmāk tekstā attiecīgi – “*Elektriciteitswet 1998*” un “*Gaswet*”).

15. Šie likumi vispirms tika grozīti ar 2004. gada 1. jūlija Likumu par intervenci un īstenošanu (*Interventie- en Implementatiewet*)¹⁰, it īpaši, lai transponētu Otrās enerģētikas paketes direktīvas.

16. Pēc tam tie tika grozīti ar 2006. gada 23. novembra Likumu par tīklu neatkarīgo pārvaldību (*Wet onafhankelijk netbeheer*, turpmāk tekstā – “*Won* likums”)¹¹. Ar minēto likumu tika ieviestas stingrākas prasības tīklu operatoram, tostarp privatizācijas aizliegums, grupas aizliegums un iepriekš minētais aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem. Tieši grozījumi, kas tika ieviesti ar minēto *Won* likumu *Elektriciteitswet 1998* un *Gaswet*, ir pušu strīda priekšmets valsts tiesā.

7 — OV 2008, C 175 E, 206. lpp.

8 — *Stb* 1998, Nr. 427.

9 — *Stb* 2000, Nr. 305.

10 — *Stb* 2004, Nr. 328.

11 — *Stb* 2006, Nr. 614.

17. Pamatojoties uz šiem aktiem, Nīderlandē ir piemērojami šādi šajā lietā nozīmīgi aizliegumi:

1) Privatizācijas aizliegums

18. 2008. gada 9. februāra lēmumā par sistēmas operatoru akcijām (*Besluit aandelen netbeheerders*)¹², to lasot kopā ar *Elektriciteitswet 1998* 93. pantu un *Gaswet* 85. pantu, ir noteikta īpašumtiesību sistēma, kas piemērojama sistēmas operatoriem.

19. Akcijām sabiedrībās, kas tiek uzskatītas par sistēmas operatoriem, un sistēmas kontrolei pilnībā jābūt to akcionāru rokās, kuri pieder pie “iestāžu loka”. Saskaņā ar lēmumu par sistēmas operatoru akcijām tikai publiskās iestādes – pašvaldības, provinces vai valsts, vai juridiskās personas, kuru īpašums ir tieši vai netieši valsts iestāžu rokās, tostarp *Essent NV*¹³, *Eneco Holding NV* un *Delta NV*, – var būt vai var kļūt par sistēmas operatora akciju īpašniekiem.

20. Tādēļ saskaņā ar lēmumu par sistēmas operatora akcijām ekonomikas ministram ir jāļiedz atļauja veikt izmaiņas attiecībā uz sistēmas operatora tīkla īpašumu vai akcijām, ja nodošanas iespējamās sekas būtu akciju nonākšana ārpus iestāžu loka esošo personu rokās.

2) Aizliegums veidot grupas

21. Aizliegums veidot grupas izriet no *Elektriciteitswet 1998* 10.b panta 1. punkta un *Gaswet* 2.c panta 1. punkta.

22. Pamatojoties uz šiem noteikumiem, sistēmas operatori nevar būt tādas grupas dalībnieki, kāda tā definēta Nīderlandes Civilkodeksa (*Burgerlijk Wetboek*) 2:24.b pantā, kurā ietilpst arī enerģijas sabiedrība, proti, juridiskā persona, kas ražo, piegādā vai pārdod Nīderlandē elektrību vai gāzi. To turpinot, aizliegums veidot grupas aizliedz arī sistēmas operatoram būt par akciju vai daļu īpašnieku enerģijas sabiedrībā vai kādā tādas grupas uzņēmumā, kurai pieder enerģijas sabiedrība. Savukārt enerģijas sabiedrībai nevar piederēt neviena akcija vai daļa no sistēmas operatora vai uzņēmuma grupā, kurai piederīgs sistēmas operators.

23. Ņemot vērā minēto aizliegumu, enerģijas jomā aktīvie vertikāli integrētie uzņēmumi jāsadala tā, ka viena daļa ir atbildīga par sadales tīklu pārvaldību, bet otra daļa – par enerģijas ražošanu, piegādi un pārdošanu, citiem vārdiem sakot, vienā vai vairākos sistēmas operatoros un enerģijas uzņēmumos. Sistēmas operators un ar to saistītās grupas sabiedrības patiesībā nevar piederēt grupai, kurā piedalās arī enerģijas sabiedrības. Iesniedzējtiesa sadalīšanas pienākumu ir noteikusi kā “pienākumu sadalīt”.

12 — *Stb* 2008, Nr. 62.

13 — Skat. šo secinājumu 27. punktu.

3) Aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem

24. Aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem ir paredzēts *Elektricitetswet 1998* 17. panta 2.–4. punktā un *Gaswet*¹⁴ 10.b panta 2.–4. punktā. Aizliegumam ir trīs sastāvdaļas:

25. Vispirms, sadales tīklu operatori un ar tiem saistītām grupas sabiedrībām nav atļauts veikt operācijas vai darbības, kas varētu nonākt konfliktā ar tīkla pārvaldības interesēm. Turklāt, ņemot vērā šo aizliegumu, grupas uzņēmumam nav atļauts izvērst darbību, kas nav cieši saistīta ar infrastruktūras pamatuzdevumu. Beidzot, aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem sistēmas operatoram neļauj sniegt finanšu nodrošinājumu par labu sistēmas uzņēmuma darbībai vai garantēt citu sadales tīkla operatora struktūru kreditus.

III – Strīdi pamatlietās, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

A – Fakti

26. No Nīderlandes valdības apsvērumiem izriet, ka 2006. gadā, stājoties spēkā *Won* likumam, Nīderlandes enerģijas tirgū darbojās trīs veidu uzņēmumi. Pirmais veids attiecās uz uzņēmumiem, kas darbojās tikai elektroenerģijas vai gāzes ražošanā, piegādē vai pārdošanā. Otrais veids bija vertikāli integrētie uzņēmumi, kas darbojās gan elektroenerģijas vai gāzes ražošanā, piegādē vai pārdošanā, gan elektrības un gāzes tīklu pārvaldē un ekspluatācijā elektroenerģijas un gāzes sadalei. Trešais uzņēmumu veids galvenokārt darbojās enerģijas sistēmu pārvadīšanā un ekspluatācijā un neattīstīja nekādu darbību elektroenerģijas vai gāzes ražošanā, piegādē vai pārdošanā. Sabiedrības prasītājas pamatlietās bija Nīderlandes tirgū vissvarīgākie vertikāli integrētie elektroenerģijas uzņēmumi. Tātad tie piederēja otrajam uzņēmumu veidam.

27. Uzņēmums *Essent* darbojas Nīderlandes, Beļģijas un citu valstu enerģētikas tirgū. Uzņēmumam *Essent* aizliegums veidot grupas nozīmēja, ka *Essent NV* sadalījās divos uzņēmumos, lai izveidotu, pirmkārt, tīkla uzņēmumu *Enexis Holding NV*, kas saskaņā ar privatizācijas aizliegumu pilnībā pieder publiskajiem akcionāriem, un, otrkārt, elektroenerģijas un gāzes pārdošanas, piegādes un ražošanas uzņēmumu *Essent NV*. Pienākums sadalīties radīja tik ievērojamas izmaksas uzņēmumam *Essent*, ka valsts tiesa uzskatīja, ka pamatlietas ietvaros uzņēmuma interesēs bija pieprasīt lēmumu. Kopš brīža, kad šo uzņēmumu nopirka enerģijas nozarē specializējusies vācu grupa *RWE*, *Essent NV* simtprocentīgi pieder *RWE Benelux Holding BV*, kas ir grupas *RWE AG* meitasuzņēmums.

28. *Eneco Holding NV* ir uzņēmums, kura darbība – ar tā meitasuzņēmumu starpniecību – ir elektroenerģijas un gāzes ražošana, pirkšana, pārdošana, pārvade un piegāde tieši enerģijas lietotājiem. Uzņēmuma *Eneco Holding NV* kapitāls pieder 60 pašvaldībām. Tā piegādes darbība aptver visu valsti, bet tā tīkla uzņēmums aptver apgabalu, kas ietver sešas Nīderlandes provinces.

29. Arī *Delta NV* darbojas elektroenerģijas ražošanas, pārvades, pārdošanas un piegādes tirgū. Turklāt *Delta NV* izplata un piegādā gāzi. Pie tam *Delta NV* ir aktīva arī citos tirgos. Enerģijas sistēmām ir būtiska loma tās daudznozaru stratēģijā, kas ietver lielākā akcionāra dalību Beļģijas uzņēmumā, kas specializēties atkritumu apstrādē. Šo sistēmu pārstāvētā vērtība nostiprina *Delta NV* finanšu bāzi. To galvenais akcionārs ir Zēlandes province, pārējās akcijas pieder Nīderlandes pašvaldībām.

14 — Šajos secinājumos termini “aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem” aizvieto terminu “palīgdarbības aizliegums”, kas izmantots pārsūdzības lēmuma franču variantā, lai izvairītos no pārpratumiem, jaucot ar jēdzienu “papildpakalpojumi” Direktīvas 2003/54 2. panta 17. punkta izpratnē un Direktīvas 2003/55 2. panta 14. punkta izpratnē, precizējot, ka šī jēdziena definīcija atšķiras katrā no minētajām direktīvām.

30. Sabiedrībām – tieši vai netieši –, ņemot vērā elektroenerģijas vai gāzes tīklu klātbūtni, bija jābūt maksimāli līdz pat 100 % (publisko) akcionāru, kas pieder pie “iestāžu loka”, īpašumā. Šiem uzņēmumiem un to akcionāriem bija aizliegts pārdot tīklu vai sistēmas operatoru, visu vai pa daļām, privātajiem investoriem. Kā es to jau esmu norādījis, uzņēmums *Essent NV* kopš tā laika ir sadalījies sistēmas operatorā un enerģijas sabiedrībā un abas sabiedrības joprojām ir vertikāli integrētās sabiedrības.

B – Tiesvedība valsts tiesās

31. Sabiedrības cēla trīs atsevišķas prasības *Rechtbank Den Haag*, lūdzot nospriest, ka aizliegums veidot grupas un aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem ir pretrunā LESD 49. un 63. pantā nostiprinātajām pamatbrīvībām un tādējādi spēkā neesoši. *Rechtbank Den Haag* šīs prasības noraidīja.

32. Sabiedrības šos lēmumus pārsūdzēja *Gerechthof Den Haag*. *Gerechthof Den Haag* atcēla *Rechtbank Den Haag* lēmumus, pamatojoties uz to, ka apstrīdētie nosacījumi ir pretrunā LESD 63. pantam un tātad nav spēkā.

33. Pēc tam *Staat der Nederlanden* iesniedza kasācijas sūdzību par *Gerechthof Den Haag* nolēmumiem, to pamatojot ar to, ka ES tiesību akti nevar būt šķērslis apstrīdētajiem nosacījumiem.

34. Tieši minētās procedūras ietvaros *Hoge Raad der Nederlanden* ar trīs 2012. gada 24. februāra lēmumiem nolēma apturēt tiesvedību un trijās attiecīgajās lietās uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

- “1) Vai LESD 345. pants būtu jāinterpretē tādā nozīmē, ka jēdzienā “dalībvalstu īpašumtiesību sistēma” ietilpst arī šajā lietā aplūkotais absolūtais privatizācijas aizliegums, kā noteikts lēmumā par sistēmas operatoru akcijām, saistībā ar [*Elektriciteitswet 1998*] 93. pantu un [*Gaswet*] 85. pantu, kuros paredzēts, ka daļas sistēmas operatorā var tikt nodotas tikai iestāžu loka iekšienē?
- 2) Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstipriņoša, vai tā rezultātā noteikumi par kapitāla brīvu apriti nav piemērojami grupas aizliegumam un [palīgdarbības]¹⁵ aizliegumam vai vismaz grupas aizliegums un [palīgdarbības] aizliegums nav vērtējami atbilstoši noteikumiem, kas attiecas uz kapitāla brīvu apriti?
- 3) Vai mērķi, kas ir arī *Won* pamatā un kas ar cīņu pret šķērssubsidijām plašākā nozīmē (tajā skaitā – stratēģiskās informācijas apmaiņu) ir vērsti uz pārskatāmības nodrošināšanu elektroenerģijas tirgū un konkurences izkropļošanas novēršanu, ir tikai ekonomiskas intereses vai arī var tikt uzskatīti par neekonomiska rakstura interesēm tādā ziņā, ka atbilstoši apstākļiem tie kā primāri vispārējo interešu apsvērumi var būt attaisnojums kapitāla brīvas aprites ierobežojumam?”

C – Tiesvedība Tiesā

35. Ar 2012. gada 26. marta rīkojumu Tiesas priekšsēdētājs nolēma apvienot lietas C-105/12, C-106/12 un C-107/12.

15 — Šajos secinājumos otrā un trešā jautājuma analīzei izmantota terminoloģija, kas paskaidrota šo secinājumu 14. zemsvītras piezīmē (“nesaistīti darbības veidi”).

36. Rakstveida apsvērumus Tiesai iesniedza attiecīgās sabiedrības, Nīderlandes Karalistes, Čehijas un Polijas valdības, kā arī Eiropas Komisija, un tās, izņemot Čehijas Republiku un Polijas Republiku, arī bija pārstāvētas tiesas sēdē, kas notika 2013. gada 14. janvārī.

IV – Analīze

A – Par pirmo prejudiciālo jautājumu, kas attiecas uz “privatizācijas aizliegumu” LESD 345. panta izpratnē

37. Ar savu pirmo prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai LESD 345. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka jēdziens “dalībvalstu īpašumtiesību sistēma”, kā arī šajā lietā apstrīdētā absolūtā privatizācijas aizlieguma sistēma nozīmē, ka daļas sistēmas operatorā var tikt nodotas tikai iestāžu loka iekšienē.

38. Uzreiz jākonstatē, ka Nīderlandes likumdošanā paredzētais privatizācijas aizliegums attiecībā uz energosistēmām nozīmē, ka tikai “iestādes” iepriekš minētā lēmuma par sistēmas operatoru akcijām izpratnē¹⁶ var būt īpašnieces gan tieši, gan netieši.

39. Tomēr ar sistēmas ekspluatāciju saistītā manta, kā arī akcijas vai tiešās vai netiešās daļas sistēmās nav *res extra commercium*, jo runa ir par īpašumtiesībām, kas saistītas ar gluži parastām privātajām tiesībām, kuras var pārdot, pirkt un lietot, tostarp kredīta nodrošinājumu. Tomēr daļu nodošana var notikt tikai kādas noteiktas kategorijas īpašnieku lokā, proti, minēto “iestāžu” loka iekšienē.

40. *Hoge Raad der Nederlanden* attiecībā uz valsts tiesību aktiem, kas piemērojami *ratione temporis*, uzskata, ka runa ir par absolūtu privatizācijas aizliegumu. Es šim viedoklim piekrišu. Fakts, ka šī ierobežojuma saturs materializējas tikai reglamentējoša rakstura aktā, šo apsvērumu, pretēji sabiedrību uzskatam, neietekmē.

41. Kā atgādinājis ģenerālvokāts Ruiss-Harabo Kolomers [*Ruiz-Jarabo Colomer*], LESD 345. pants ir vienīgais līguma noteikums, kas ir tieši pārņemts no Šūmana 1950. gada 9. maija deklarācijas un sākotnēji bija paredzēts EOTK līguma 83. pantā¹⁷. Tā sākotnējais mērķis bija nodrošināt, lai jaunās Kopienas izveide neskartu tā laika delikāto politisko jautājumu par vācu raktuvju īpašuma juridisko un sociālo iedabu un uzņēmumiem, kas darbojās “atkarteļotajā” tērauda nozarē¹⁸. Tādējādi LESD 345. pants nostiprina neitralitātes principu attiecībā uz publisko vai privāto “ražošanas līdzekļu” un uzņēmumu īpašumu¹⁹.

16 — Jāpiebilst, ka iestādes definīcija sevi ietver arī juridiskās personas, kas ir pilnībā elektroenerģijas uzņēmumam piederoši meitasuzņēmumi, kas minēti lēmumā par sistēmas operatoru akcijām, tajā skaitā *Essent NV* (pirms sadalīšanas), *Eneco Holding NV* un *Delta NV*. Šīs sabiedrības meitasuzņēmumi var būt ārzemju juridiskās personas.

17 — Skat. apvienoto ģenerālvokāta Ruiss-Harabo Kolomera secinājumu lietās, kurās tika pasludināti spriedumi 2002. gada 4. jūnijā, C-367/98 Komisija/Portugāle (*Recueil*, I-4731. lpp.), C-483/99 Komisija/Francija (*Recueil*, I-4781. lpp.) un C-503/99 Komisija/Belģija (*Recueil*, I-4809. lpp.) 45. punktu.

18 — *Delta NV* savos apsvērumos atsauca uz minētā nosacījuma rašanās aprakstu, ko veicis profesors *Reuter*, P. savā grāmatā “Ogļu un tērauda Eiropas Kopiena” [*La Communauté Européenne du charbon et de l'acier*], Parīze, 1953.

19 — Ģenerālvokāts Ruiss-Harabo Kolomers uzskata, ka LESD 345. pants neattiecas uz īpašuma sistēmu mantisko attiecību civilās kārtības izpratnē (skat. viņa apvienoto secinājumu iepriekš minētajās lietās C-367/98 Komisija/Portugāle, C-483/99 Komisija/Francija un C-503/99 Komisija/Belģija 54. punktu)

42. Manuprāt, tas nozīmē, pirmkārt, ka tiktāl, ciktāl šī sistēma nav diskriminējoša vai nesamērīga, īpašuma sistēmai raksturīgās sekas nevar tikt uzskatītas par šķērsli, kas ietilpst Līgumā paredzēto aizliegumu piemērošanas jomā. Otrkārt, ierobežojošās sekas, kas nav tās, kas tieši un neizbēgami izriet no publiskā vai privātā īpašuma sistēmas, gluži pretēji, ir pakļautas Līguma pamatbrīvībām²⁰.

43. Piemēram, no fakta, ka tēraudrūpniecības nozare kādā dalībvalstī ir nacionalizēta, izriet, ka uzņēmumi, proti, citu dalībvalstu investoru investīcijas, ir no tās izslēgti. Kā atzīmē Komisija, Tiesa ir apstiprinājusi nacionalizācijas saderību ar Savienības tiesībām kopš sprieduma lietā *Costa*²¹.

44. Turklāt, manuprāt, būtu jāatsaucas uz spriedumu, ko pieņēmusi Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas (EBTA) Tiesa²² lietā par Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijas (EBTA) uzraudzības iestādes un Norvēģijas Karalistes domstarpībām par koncesijām ūdenskritumu iegādei. EBTA Tiesa ir interpretējusi 1992. gada 2. maija Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) līguma 125. pantu²³, kas atbilst LESD 345. pantam tajā ziņā, ka Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) valsts tiesības lemt, vai hidroelektriskie resursi un ar tiem saistītās iekārtas atrodas valsts iestāžu vai privātpersonu rokās, Eiropas Ekonomikas zonas līgums būtībā neietekmē. Šī tiesa uzskatīja, ka Norvēģijas Karaliste varētu likumīgi turpināt īstenot savu mērķi – izveidot valsts īpašuma sistēmu uz šiem īpašumiem ar nosacījumu, ka tas tiek darīts samērīgi un nediskriminējoši.

45. Saskaņā ar šo loģiku fakts, ka neviens privātais investors nevar nopirkt sabiedrības akcijas vai daļas, kas ir rezervētas valsts akcionāriem, nevar tikt uzskatīts par ierobežojumu, kas aizliegts ar līgumu, ciktāl tas ir daļa no īpašuma sistēmas, ko Līgums negrasās mainīt.

46. Turpretī, kā liecina tiesu prakse par “golden shares”, privileģēta attieksme pret valsts interesēm principā tāda privātā īpašuma sistēmā kā akciju sabiedrību īpašums, ko nosaka sabiedrību tiesības, nav izņēmums no Līguma nosacījumiem par pamatbrīvībām²⁴.

47. Attiecīgā Nīderlandes sistēma balstās uz pamatizvēli, uz kuras pamata enerģijas sadales sistēmas īpašumtiesības ir rezervētas valsts akcionāram (*res publica*), nevis vienam īpašniekam. Īstenojot šo mērķi, sistēmas īpašumtiesības pieder dažādiem subjektiem, kas atbilst valsts iestādes definīcijai lēmuma par sistēmas operatora akcijām izpratnē. No tā neizbēgami izriet nepieciešamība aizliegt netiešu turēšanu privātīpašumā.

48. Tādēļ ir nepieciešami ierobežojumi sabiedrības daļu nodošanai, lai īpašumu daļas varētu pirkt un pārdot dažādi subjekti, kam tas ir atļauts, nezaudējot šī īpašuma publisko aspektu. Tātad privatizācijas aizliegums ir neizbēgamas valsts īpašuma izveles un idejas par īpašuma saglabāšanu valsts varas rokās sekas. No tā es secinu, ka pamatlietā runa ir tieši par tādu īpašuma sistēmu, kāda ir minēta LESD 345. pantā.

49. Tādējādi es ierosinu Tiesai uz pirmo jautājumu atbildēt, ka tāda dalībvalsts sistēma kā pamatlietā, saskaņā ar kuru sadales sistēmas operatora daļas var tikt nodotas tikai valsts iestādēm un noteiktām sabiedrībām, kas pilnībā pieder valsts iestādēm (privatizācijas aizliegums), veido īpašumtiesību sistēmu LESD 345. panta izpratnē un tādējādi ir saderīga ar Savienības tiesībām.

20 — Tiesa nesen 2012. gada 8. novembra spriedumā lietā C-244/11 Komisija/Griekija (15. un 16. punkts) ir atgādinājusi, ka “[...] [EKL 295.] pants neatbrīvo dalībvalstis pastāvošās īpašumtiesību sistēmas no prasības ievērot Līguma pamatnoteikumus [...]. Konkrēti, Tiesa ir nospriedusi, ka, lai arī EKL 295. pants neliek apstrīdēt dalībvalstu iespēju izveidot zemes īpašumtiesību iegūšanas sistēmu, šāda sistēma nav atbrīvota no Savienības tiesību pamatnoteikumu, tostarp nediskriminācijas, brīvības veikt uzņēmējdarbību un kapitāla aprites brīvības noteikumu, ievērošanas prasības (2003. gada 23. septembra spriedums lietā C-452/01 *Ospelt* un *Schlössle Weissenberg*, *Recueil*, I-9743. lpp., 24. punkts un tajā minētā judikatūra)”.
21 — 1964. gada 15. jūlija spriedums lietā 6/64 (*Recueil*, 1141. lpp.).
22 — EBTA Tiesas 2007. gada 26. jūnija spriedums lietā E-2/06 *ESA/Norvēģija* (tā sauktā “Norvēģijas ūdenskritumu lieta”) (*Report of EFTA Court*, 163. lpp., 72. punkts).
23 — OV 1994, L 1, 3. lpp.
24 — It īpaši skat. spriedumus lietās C-367/98 Komisija/Portugāle, C-483/99 Komisija/Francija un C-503/99 Komisija/Belģija (minēti iepriekš).

B – Par otro prejudiciālo jautājumu, kas attiecas uz “aizliegumu veidot grupas” un “aizliegumu nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem” no kapitāla brīvas aprites viedokļa

50. Otrais prejudiciālais jautājums attiecas uz kapitāla brīvu apriti. *Hoge Raad der Nederlanden* vēlas zināt, vai apstiprinošas atbildes uz pirmo jautājumu sekas varētu būt tādas, ka noteikumi, kas attiecas uz kapitāla brīvu apriti, netiek attiecināti uz aizliegumu veidot grupas un nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem²⁵, vai – vismaz – šie aizliegumi nebūtu jāvērtē attiecībā uz noteikumiem par šo brīvību.

51. Vispirms, ņemot vērā manis iepriekš tekstā ierosināto atšķirību²⁶, ir jānosaka, vai šie abi aizliegumi nav raksturīgas sekas *Staat der Nederlanden* principiālajai izvēlei, kas apspriesta pirmā jautājuma ietvaros, rezervēt sistēmas operatoru īpašumu valsts iestādēm, kas nevarētu radīt ierobežojumus. Manuprāt, atbilde ir noliedzoša.

52. Aizliegums veidot grupas un aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem nav tiešas un neizbēgamas sekas privatizācijas aizliegumam, kas savukārt ietilpst īpašumtiesību sistēmā LESD 345. panta izpratnē, bet drīzāk ir likumdošanas pasākumi, kuru mērķis ir aizkavēt, lai sadales sistēmas operatori netiktu izmantoti ar mērķi veicināt intereses, kas nav saistītas ar šo sistēmu vajadzībām, it īpaši intereses, kas saistītas ar enerģijas piegādi vai ražošanu. Īstenībā runa ir, pirmkārt, par neļaušanu apiet tiklu īpašumu sistēmas sadalīšanas principu un, otrkārt, par pievades un ražošanas pakalpojumiem, kas tos izmanto, neatkarīgi no viena vai otras šīs sistēmas publiskā vai privātā rakstura. Turklāt aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem nodala sistēmu pārvaldību no riska, kas saistīts ar nesaistītām darbībām, un atbilstoši palīdz izvairīties no tā, lai tiklu pārvaldība tiktu izmantota par pamatu nesaistītu darbību finansēšanai.

53. Citiem vārdiem sakot, runa nav par pasākumiem, kas vērsti uz sistēmu īpašuma saglabāšanu valsts iestādēm, kontrolējot starpnieku posmu īpašumu, bet drīzāk par pasākumiem, kuru mērķis ir uzturēt “tīru” sistēmu, tēmējot uz īpašumtiesību sistēmas sadalīšanu tādā veidā, lai sistēmas intereses un enerģijas pārdošanas intereses nesajauktos. Manuprāt, gadījumā, ja īpašumu sadalīšana notiktu bez privatizācijas aizlieguma, būtu nepieciešami analogi tiesību akti. Pat tad, ja valsts tiesību aktos būtu pieļauts, ka sistēmas operators pieder privātpersonām, īpašuma sadalīšanas principa ievērošanas nodrošināšanai, lai izvairītos no interešu konfliktiem tomēr būtu nepieciešams ieviest analogus aizliegumus²⁷.

54. Tā kā aizliegums veidot grupas un aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem būtu nodalāms no privatizācijas aizlieguma, tad būtu lietderīgi izvērtēt, vai tie veido šķērsli kapitāla brīvai apritei.

25 — Skat. šo secinājumu 21.–25. punktu.

26 — Šo secinājumu 42. punktā.

27 — Komisija uzskata, ka šo divu aizliegumu pieņemšanas laikā Nīderlandes valdība vēl nebija izslēgusi sistēmas operatora privatizācijas iespēju. Es atgādinu, ka, patiešām, sistēmas, kas ierobežo grupu veidošanu un/vai nesaistītas darbības, ir diezgan izplatītas tiesību aktos, kas piemērojami tām nozarēm, kuras pakļautas pastiprinātai valsts kontrolei, kā tajos, kas piemērojami finanšu vai veselības jomā.

55. Tā kā Līgumā nav kapitāla aprites definīcijas, Tiesa kapitāla aprites nomenklatūras, kas minēta Direktīvas 88/361/EEK²⁸ I pielikumā, norādes vērtību ir atzinusi, piemēram, spriedumā *Komisija/Portugāle*²⁹. Saskaņā ar šo nomenklatūru kapitāla apriti veido tā sauktās “tiešās” investīcijas – dalības veidā kādā uzņēmumā, kļūstot par akciju turētājiem, kas piešķir iespējas efektīvi piedalīties tā pārvaldē un kontrolē, un tā sauktās “portfeļa” investīcijas, kas tiek veiktas vienīgi ar nolūku veikt finanšu ieguldījumus bez nolūka ietekmēt uzņēmuma pārvaldi un kontroli³⁰. Minētā nomenklatūra ietver arī drošības naudas, citus nodrošinājumus un ķīlas tiesības.

56. Tiesa ir precizējusi, ka LESD 63. panta 1. punkta nozīmē par “ierobežojumiem” ir uzskatāmi valsts pasākumi, kas var kavēt vai ierobežot akciju iegādi attiecīgajos uzņēmumos vai kas var atturēt citu dalībvalstu investorus veikt ieguldījumus šo uzņēmumu kapitālā³¹.

57. Man šķiet, ka aizliegums veidot grupas un aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem ir acīmredzami saistīts ar kapitāla apriti LESD 63. panta 1. punkta izpratnē un ka tie veido šķēršļus šai aprītei. Turklāt, līdzko runa ir par absolūtiem aizliegumiem, kas kavē, pieņemsim, jebkurus darījumus, kas nokļūst to piemērošanas jomā, nav atsevišķi jānosaka to šķēršļa raksturs kapitāla brīvai aprītei.

58. Liekot šķēršļus jebkurai finanšu vai darbības dažādošanas stratēģijai attiecīgajos uzņēmumos, minētie aizliegumi traucē gan tiešajām investīcijām, gan portfeļa investīcijām. Tie ierobežo ārzemju uzņēmumu investīcijas operatoros, kas darbojas Nīderlandes elektroenerģijas nozarē, kā arī šo pēdējo investīcijas ārzemju operatoros, kuriem pieder daļas citās Nīderlandes elektroenerģijas grupās. Aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem arī var mainīt attiecīgo uzņēmumu finansējuma nosacījumus. Līdz ar to aizliegums veidot grupas un aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem veido ierobežojumus kapitāla aprītei LESD 63. panta 1. punkta izpratnē, kas ir aizliegti, ja vien tiem nav pamatojuma.

59. Ir lietderīgi precizēt, ka šie abi aizliegumi varētu tikt analizēti brīvības veikt uzņēmējdarbību aspektā. Faktiski aizliegums veidot grupas rada šķēršļus gan mazākuma, gan vairākuma akciju pārņemšanai sistēmas operatoros un elektroenerģijas uzņēmumos, kā arī uzņēmumos, kas ir tādu grupu dalībnieki, kurām šie uzņēmumi pieder. Aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem savukārt ierobežo sistēmas operatoru un to uzņēmumu, kas ir ar tiem saistīti vienas grupas ietvaros, darbības jomu, un tas jau potenciāli ir brīvības veikt uzņēmējdarbību ierobežojums no attiecīgā uzņēmuma viedokļa. Šajā sakarā pietiek norādīt, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru tiktāl, ciktāl attiecīgie valsts pasākumi ietver brīvības veikt uzņēmējdarbību ierobežojumus, šādi ierobežojumi ir tiešas sekas iepriekš aplūkotojām kapitāla brīvas aprites ierobežojumiem, no kuriem tie nav atdalāmi. Tāpēc minētie pasākumi nav jāaplūko no brīvības veikt uzņēmējdarbību viedokļa³².

60. Līdz ar to es ierosinu Tiesai uz otro prejudiciālo jautājumu atbildēt, ka, lai gan sadales sistēmas operatoru privatizācijas aizliegums, par kādu ir runa pamattiesvedībā, veido ar Savienības tiesībām saderīgu īpašumtiesību sistēmu LESD 345. panta izpratnē, citu valstu sistēmas, tādas kā aizliegums veidot grupas, iekļaujot gan elektroenerģijas pārvades un sadales sistēmas operatorus, gan juridiskās personas, kuras pārdod, piegādā vai ražo elektroenerģiju vai gāzi Nīderlandē, un aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem, kas attiecināms uz sadales sistēmas operatoriem, ietilpst kapitāla brīvas aprites piemērošanas jomā, attiecībā uz kuru ir jāpārbauda to saderība.

28 — Padomes 1988. gada 24. jūnija Direktīva par [EK] līguma 67. panta īstenošanu (OV L 178, 5. lpp.).

29 — 2010. gada 8. jūlija spriedums lietā C-171/08 (Krājums, I-6817. lpp., 49. punkts). Skat. arī 2006. gada 12. decembra spriedumu lietā C-446/04 *Test Claimants in the FII Group Litigation*, Krājums, I-11753. lpp., 179. punkts).

30 — It īpaši skat. 2009. gada 1. oktobra spriedumu lietā C-567/07 *Woningstichting Sint Servatius* (Krājums, I-9021. lpp., 19. punkts) un 2010. gada 8. jūlija spriedumu lietā C-171/08 *Komisija/Portugāle* (minēts iepriekš, 49. un 50. punkts).

31 — 2010. gada 8. jūlija spriedums lietā C-171/08 *Komisija/Portugāle* (minēts iepriekš, 50. punkts).

32 — 2006. gada 28. septembra spriedums apvienotajās lietās C-282/04 un C-283/04 *Komisija/Nīderlande* (Krājums, I-9141. lpp., 43. punkts), kā arī 2010. gada 8. jūlija spriedums lietā C-171/08 *Komisija/Portugāle* (minēts iepriekš, 80. punkts).

C – Par trešo prejudiciālo jautājumu, kas attiecas uz “primāriem vispārējo interešu apsvērumiem”, kuri veido pamatojumu kapitāla brīvās aprites ierobežojumam

61. Ar savu trešo prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa vēlas uzzināt, vai *Won* likuma mērķi, proti, nodrošināt pārskatāmību elektroenerģijas tirgū un novērst konkurences kropļojumus, cīnoties pret šķērssubsīdijām plašākā nozīmē (tajā skaitā stratēģiskās informācijas apmaiņu), ir tīras ekonomiskās intereses vai tās var uzskatīt arī par neekonomiska rakstura interesēm tajā ziņā, ka atkarībā no apstākļiem tie kā primāri vispārējo interešu apsvērumi var veidot pamatojumu kapitāla brīvās aprites ierobežošanai.

1) Par elektroenerģijas un gāzes sadales tīklu raksturojumu

62. Pirms tiek sākta iespējamo attaisnojumu pastāvēšanas un to samērīguma analīze, man šķiet, jāatgādina elektroenerģijas un gāzes sadales tīklu raksturojums konkurētspējas un stratēģisko plānu aspektā.

63. Šie tīkli savieno valsts pārvades tīklu ar patērētāju reģionālā, pat vietējā līmenī. Tie veido tā sauktos “dabiskos” monopolus, jo tos, ņemot vērā ar tiem saistītos ļoti lielos apjomradītos ietaupījumus, nevar saprātīgi sadalīt. No konkurences viedokļa sadales tīkla īpašnieks kontrolē svarīgu infrastruktūru (“essential facility”) starp piegādi un patēriņu, kas tam piešķir tirgus varu gan ķēdes sākuma, gan beigu posmā.

64. Elektroenerģijas un gāzes sadales tīkli patērētājiem ir ļoti svarīgi divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, ir svarīgi, ka tīkla īpašnieks neizmanto savu monopolstāvokli, lai pieprasītu nesamērīgu maksu par savu pakalpojumu, t.i., pieeju elektrības piegādei sadales tīklā. Tieši tas ir iemesls, kāpēc elektrības sadales piegādes tarifu var kontrolēt valsts iestādes, kas tā ir arī Nīderlandes gadījumā³³. Otrkārt, ir nepieciešams, lai tīkla pārvaldības kvalitāte būtu apmierinoša tādā nozīmē, ka tīktu laboti defekti, kas ietekmē elektroenerģijas saņemšanu un patēriņa norēķinu ticamību.

65. No elektroenerģijas piegādes drošības viedokļa sadales tīkli ir būtiski svarīgi, jo nav nozīmes pietiekamu enerģijas krājumu pieejamībai, ja to nevar pievadīt patērētājiem. Tieši tāpēc sistēmas operatoriem ir tāda nozīme no valsts drošības viedokļa, jo tas, kurš kontrolē elektroenerģijas sadali, kontrolē arī visas mūsdienu sabiedrības funkcijas. Tie paši argumenti attiecas uz gāzi dalībvalstīs, kur tā ir ievērojams enerģijas avots.

66. Attiecībā uz ekspluatācijas īpatnībām jomās, kas izmanto tīklus, kuri nav “dublējami” pakalpojumu vai enerģijas piegādei, vēl jo acīmredzamāka ir nepieciešamība nodrošināt konkurētspējīgu struktūru. Šādā skatījumā ir jānodrošina trešajām pusēm nediskriminējoša pieeja šiem tīkliem, lai pabeigtu liberalizācijas procesu, t.i., izveidotu konkurētspējīgu tirgu, kurā ir nodrošināta brīva pakalpojumu sniegšana tādos ekspluatācijas tīklos kā tostarp elektrības, gāzes sadales tīkli vai dzelzceļa transports. Savienības likumdevējs, tāpat kā vairāku dalībvalstu likumdevēji, šim nolūkam ir izvēlēties nodalīšanas stratēģiju, citiem vārdiem sakot, nodalīt tīkla pārvaldību un tā ekspluatāciju pakalpojumu sniegšanai. Nodalīšanas pakāpe, kas paredzēta vai sasniegta, ir dažāda atkarībā no nozares un attiecīgās dalībvalsts, sākot no grāmatvedības vai funkciju nodalīšanas līdz juridiskai nošķiršanai un pat līdz īpašumtiesību struktūras nodalīšanai.

33 — Saskaņā ar norādēm, ko tiesas sēdē sniedza Nīderlandes valdība.

2) Savienības tiesību aktu ietekme uz valsts tiesību aktu novērtējumu attiecībā uz pārvietošanās brīvību

67. Pamatlietas atklāj problēmu par Eiropas Savienības atvasināto tiesību ietekmi uz novērtējumu par tāda valsts transponēšanas pasākuma, kas veido vienas no aprites brīvībām ierobežojumu un kas pārsniedz ar to transponētās direktīvas prasības, pamatojumu.

68. Es domāju, ka attiecībā uz Tiesas iepriekšējo judikatūru ir patiešām svarīgi noteikt, vai tāda transponēšanas pasākuma, par kuru ir runa pamatlietās, pārbaude ietver transponētās direktīvas saderības ar Eiropas Savienības primārajiem tiesību aktiem pārbaudi.

69. Pamatlietās aizliegums veidot grupas un aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem izriet no *Won* likuma, kas pieņemts tieši tāpēc, lai transponētu Otrās enerģijas paketes Direktīvu 2003/54 un Direktīvu 2003/55, kurās nav prasīta pārvades vai sadales sistēmu operatoru akciju īpašuma nošķiršana no citu operatoru īpašuma un tas nav skaidri paredzēts kā transponēšanas veids³⁴. Tāpat kā citi valstu likumdevēji, kas izvēlējušies pārvades tīklu pārvaldītāju un elektroenerģijas ražošanas un piegādes uzņēmumu īpašumtiesību sistēmas nodalīšanu³⁵, manuprāt, Nīderlandes likumdevējs 2006. gadā ar *Won* likumu pēc savas iniciatīvas ir pārsniedzis spēkā esošo Savienības atvasināto tiesību aktu prasības, izvēloties sistēmas operatoru īpašumtiesību nodalīšanu no elektroenerģijas ražošanas un piegādes uzņēmumu īpašumtiesībām. Jāuzsver, ka attiecīgajās direktīvās ir ietverti nosacījumi par saskaņošanas minimumu.

70. Tiesiskajā regulējumā, kas pamatlietām piemērojams *ratione temporis*, *Won* likums, lai gan tas ticis pieņemts to transponēšanai, šķiet esam valsts pasākums, kas ir nodalāms no 2003. gada direktīvām. Tātad šis likums var tikt pārbaudīts neatkarīgi attiecībā uz aprites brīvībām.

71. Tomēr, lai gan Direktīva 2009/72 un Direktīva 2009/73 šajā lietā nav piemērojamas *ratione temporis*, es nedomāju, ka varētu abstrahēties no to vēlākās pieņemšanas, kas īpašumtiesību sistēmu nodalīšanu padara par vienu no nepārprotamiem transponēšanas noteikumiem. Jāatgādina, ka Direktīvas 2009/72 preambulas 11. apsvērumā šāda nodalīšana kvalificēta kā stabils un efektīvs līdzeklis neizbēgamo interešu konfliktu risināšanai un ka to 21. apsvērumā ir piešķirtas tiesības izvēlēties īpašumtiesību struktūru pilnīgu nodalīšanu³⁶.

72. Protams, burtiska un šaura minēto apsvērumu interpretācija varētu likt domāt, ka tie attiecas tikai uz elektroenerģijas pārvades tīklu pārvaldītājiem. Tomēr, tāpat kā Nīderlandes valdība un Komisija, es uzskatu, ka šie apsvērumi attiecas arī uz sadales tīkliem, ņemot vērā to raksturu, ko es jau aprakstīju, un nepieciešamību novērst sistēmas operatoru un lietotāju interešu konfliktu, kas man šķiet tikpat izšķirošs gan sadales, gan pārvades jomā pat tad, ja vienīgi pārvades sistēmas ir noteicošās no pārrobežu pakalpojumu brīvas sniegšanas viedokļa.

73. Līdz ar to pašreizējā tiesiskajā regulējumā man šķiet, ka aizliegums veidot grupas un aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem nevar tikt apstrīdēts pēc būtības, tieši neiesaistot 2009. gada direktīvu saderības ar kapitāla brīvu apriti kontroli. Tomēr jāatzīmē, ka īpašuma struktūru nodalīšana, kas paredzēta šo direktīvu preambulu 11. apsvērumā, nesniedzas tik tālu kā tā, kas izriet no Nīderlandes tiesību aktu aizlieguma veidot grupas tiktāl, ciktāl šis apsvēruma atstāj sistēmas operatora un ražošanas vai piegādes uzņēmuma savstarpēju mazākuma investīciju iespēju.

34 — Skat. Direktīvas 2003/54 (minēta iepriekš) preambulas astoto apsvērumu un 15. pantu.

35 — Pirms Trešās enerģijas paketes pieņemšanas trīspadsmit dalībvalstis izvēlējās elektroenerģijas pārvades, bet sešas dalībvalstis – gāzes pārvades sistēmas operatoru īpašumu atsaisti, atbilstoši Hunt, M., "Ownership Unbundling: The Main Legal Issues in a Controversial Debate", *EU Energy Law and Policy Issues*, izd. Delvaux, B. u.c., Rixensart: Euroconfidentiel, 2008.

36 — Tomēr runa nav par pienākumu. Šim nolūkam Direktīvas 2009/72 26. pantā ar nosaukumu "Pārvaldītāju nodalīšana no sadales tīkla", tāpat kā Direktīvas 2003/54 15. pantā, ir noteikts, ka "šie noteikumi nerada pienākumu no vertikāli integrētā uzņēmuma nošķirt īpašumtiesības uz sadales sistēmas operatora aktīviem".

74. Komisija savos apsvērumos norāda, ka grupu veidošanas aizlieguma saderība ar kapitāla brīvu apriti ir jāizvērtē saistībā ar attiecīgajām Savienības atvasināto tiesību normām, un šķiet, ka tā apgalvo, ka tikai grupu veidošanas aizlieguma saderība ar direktīvu mērķiem varētu būt šī pasākuma pamatojums.

75. Manuprāt, īstais jautājums drīzāk ir šāds, vai īpašumu struktūru nodalīšana, kas pēc tam paredzēta 2009. gada direktīvās, ir savienojama ar līgumu un, it īpaši, ar aprites brīvībām, kurām tā var būt šķērslis.

76. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Savienības likumdevējam, tāpat kā valsts likumdevējam, principā ir jāievēro līgumā noteiktās pārvietošanās brīvības³⁷. Doktrinārās debates³⁸ ir vērsušās plašumā, lai noteiktu, vai sekundārie tiesību akti ir pakļauti tāda paša veida un intensitātes kontrolei, novērtējot to atbilstību Eiropas Savienības primārajiem tiesību aktiem, it īpaši aprites brīvībām³⁹, vai arī minētā kontrole jāpielāgo ES tiesību aktu īpatnībām un īpašajiem mērķiem.

77. Lietā *Bauhuis* Tiesa nosprieda, ka Kopienas vispārējās interesēs Padomes noteiktie pasākumi – un nevis dalībvalstu vienpusēji piemērotie pasākumi ar nolūku aizsargāt viņu pašu intereses – nevar tikt uzskatīti par pasākumiem, kas kavē tirdzniecību⁴⁰. Citiem vārdiem sakot, Savienības sekundārie tiesību akti īsteno atbilstības prezumpciju attiecībā uz Līguma garantētajām aprites brīvībām. Sekundāro tiesību pasākumu specifiskās kontroles nesēnāka ilustrācija attiecībā uz aprites brīvībām izriet no sprieduma lietā *Vācija/Parlaments un Padome*⁴¹, kurā tika uzskatīts, ka cīņas pret jebkuriem tirgus traucējumiem mērķis varētu attaisnot šķēršļus uzņēmējdarbības brīvībai, kas izriet no Direktīvas par drošības depozītu. Bez šaubām, tāds mērķis nebūtu ļāvis pamatot līdzīgu valsts pasākumu, kas tiktu uzskatīts par tīri ekonomiska rakstura pasākumu.

78. Tiesas judikatūrā ir atzīts, ka līguma ekonomiskie mērķi var attaisnot šķēršļus pamatbrīvībām, kas izriet no Savienības tiesību aktiem. Pamatlietu ietvaros būtu jāuzdod jautājums, vai un kādā apmērā to var attaisnot arī kādas valsts tiesību akti par Līguma mērķiem. Šī problēma var rasties tādā pašā veidā ārpus elektroenerģijas un gāzes sadales tīklu jomas liberalizācijas, it īpaši analizējot kādas valsts juridiskos aktus par konkurenci, kas savā piemērošanas jomā varētu izrādīties stingrāki nekā Savienības akti un tādējādi varētu veidot ierobežojumus brīvībai veikt uzņēmējdarbību.

3) Par tā saukto “tīri ekonomisko” pamatojumu

79. Otrā prejudiciālā jautājuma ietvaros es esmu noteicis, ka gan aizliegums veidot grupas, gan aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem, kas attiecināti uz sistēmas operatoriem, ietilpst kapitāla brīvas aprites piemērošanas jomā, kam tie rada ierobežojumus.

80. Tiesa ir vairākkārt atzinusi, ka kapitāla brīvu apriti var ierobežot ar valsts tiesību aktiem tikai tad, ja to attaisno kāds no EKL 58. pantā minētajiem iemesliem vai primāri vispārējo interešu apsvērumi Tiesas judikatūras izpratnē. Turklāt šiem ierobežojumiem jāatbilst izvirzītajam mērķim un nav jāpārsniedz tas, kas vajadzīgs izvirzītā mērķa sasniegšanai⁴².

37 — Par preču brīvu apriti skat. 1978. gada 20. aprīļa spriedumu apvienotajās lietās 80/77 un 81/77 *Les Commissionnaires Réunis un Les Fils de Henri Ramel* (*Recueil*, 927. lpp.), kurā norādīts, ka “kvantitatīvais ierobežojumu un pasākumu ar līdzvērtīgu iedarbību aizliegums attiecas, kā Tiesa to vairākkārt norādījusi, ne tikai uz valsts pasākumiem, bet arī uz Kopienas iestāžu veiktajiem pasākumiem”. Skat. arī 1984. gada 17. maija spriedumu lietā 15/83 *Denkavit Nederland* (*Recueil*, 2171. lpp., 15. punkts). Man šķiet, ka nav jāpieņem cita argumentācija attiecībā uz kapitāla brīvu apriti.

38 — Šajā sakarā skat. Mortelmans, K. “The relationship between the Treaty rules and Community measures for the establishment and functioning of the internal market”, *Common Market Law Review*, 39. sēj., 2002, 1303. lpp.

39 — Par labu šai tēzei – Petersmann, E.-U., *Constitutional Functions and Constitutional Problems of International Economic Law*, Fribūra, 1991.

40 — 1977. gada 25. janvāra spriedums lietā 46/76 (*Recueil*, 5. lpp., 27.–30. punkts).

41 — 1997. gada 13. maija spriedums lietā C-233/94 (*Recueil*, I-2405. lpp., 57. punkts).

42 — Skat. 2011. gada 21. decembra spriedumu lietā C-271/09 Komisija/Polija (Krājums, I-13613. lpp., 55.–58. punkts).

81. Iesniedzējtiesa atzīmē, ka pārskatāmības mērķi enerģijas tirgū un konkurences traucējumu novēršana ar nolūku radīt godīgas konkurences apstākļus (“level playing field”), ko valsts izmanto, lai pamatotu aizliegumu veidot grupas un aizliegumu nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem, izmantojis arī Parlaments un Padome kā pamatu Direktīvām 2009/72 un 2009/73. Saskaņā ar to preambulām šo direktīvu mērķis ir nodrošināt taisnīgu piekļuvi tīklam un tirgus pārskatāmību, lai piemērotu pārredzamus un nediskriminējošus tarifus⁴³. Lai gan šajās direktīvās nav uzlikts pienākums nodalīt sadales sistēmu operatoru īpašumu struktūras un komerciālo darbību, iesniedzējtiesa atzīmē, ka noteiktie pasākumi, proti, nošķiršana un funkcionālā nodalīšana, notikuši, lai īstenotu jau minētos mērķus.

82. Savukārt sabiedrības uzskata, ka pārskatāmība un savstarpējas subsidēšanas novēršana galvenokārt ir domāta, lai nostiprinātu konkurences struktūru Nīderlandes enerģijas tirgū. Atsaucoties uz Tiesas pastāvīgo judikatūru, tās apgalvo, ka šādi mērķi ir tīri ekonomiska rakstura un tāpēc paši par sevi nevar veidot primāru vispārējo interešu apsvērumu⁴⁴.

83. Savukārt Komisija uzskata, ka aizliegums veidot grupas un aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem gan izraisa sadales sistēmu operatoru nodalīšanu, pārsniedzot Direktīvas 2003/54 un Direktīvas 2003/55 prasības, tomēr tas atbilst šo direktīvu struktūrai un mērķiem.

84. Manuprāt, gan no 2009. gada direktīvu preambulām, gan no Nīderlandes parlamentārajām debatēm skaidri izriet, ka īpašumu struktūru nodalīšanas un grupu veidošanas aizlieguma galvenie mērķi Savienībā ir investīciju un konkurences palielināšana enerģijas tirgū un cenu samazināšana Eiropas līmenī⁴⁵, bet Nīderlandē tā ir cīņa ar pret konkurenci vērstu rīcību, nodrošinot lielāku pārskatāmību⁴⁶. Pietiek atzīmēt, ka šie mērķi Tiesas judikatūras izpratnē veido *prima facie* ekonomiska rakstura iemeslus.

85. Konkrētāk, neraugoties uz šajā lietā kritizētajiem ekonomiskajiem iemesliem, aizliegums veidot grupas un aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem, man šķiet, var tikt pamatots trīs veidos. Pirmkārt, uzskatot, ka ekonomiskie mērķi nav “tīri”, bet drīzāk līdzekļi neekonomisku mērķu sasniegšanai. Otrkārt, precizējot ekonomiskā mērķa jēdzienu, lai tajā iekļautu aspektu attiecībā uz kontrolētā pasākuma protekcionistisko, pat “egoistisko” mērķi. Vai, treškārt, pamatojot strīdīgos aizliegumus – neatkarīgi no izvirzītā pamatojuma ekonomiskā vai neekonomiskā rakstura – ar atsauci uz kādu no līguma mērķiem.

86. Pirmais arguments iekļautos Tiesas jau atzīto ekonomisko iemeslu aizlieguma pielāgojumu skaitā⁴⁷. It īpaši Nīderlandes valdība izmanto tiesu prakses virzienu, kurā tiek atzīta tādu pasākumu likumība, kuriem, kaut arī tiem ir ekonomisks raksturs, tomēr ir citi, neekonomiska rakstura mērķi⁴⁸.

87. Šā argumenta ņemšana vērā pamatlietās tomēr ir saistīta ar diviem šķēršļiem. Pirmais ir saistīts ar *Hoge Raad der Nederlanden* trešā prejudiciālā jautājuma formulējumu, kas attiecas tikai uz pārskatāmības enerģijas tirgū mērķi un uz konkurences kropļojumiem, neļaujot Tiesai ņemt vērā neekonomiskos apsvērumus, ko izvirzījusi Nīderlandes valdība, proti, tostarp klientu aizsardzību, piegādes drošības garantijas un interesi, lai sistēmas operatori koncentrētos uz šo uzdevumu.

43 — It īpaši skat. Direktīvas 2009/72 preambulas 4., 7., 26. un 32. apsvērumu un Direktīvas 2009/73 4., 5., 25. un 31. apsvērumu.

44 — 1984. gada 10. jūlija spriedums lietā 72/83 *Campus Oil* u.c. (*Recueil*, 2727. lpp., 35. un 36. punkts), 2005. gada 17. marta spriedums lietā C-109/04 *Kranemann* (Krājums, I-2421. lpp., 34. punkts), kā arī 2010. gada 15. aprīļa spriedums lietā C-96/08 *CIBA* (Krājums, I-2911. lpp., 48. Punkts).

45 — Šajā ziņā skat. priekšlikuma šai direktīvai (COM(2007) 528, galīgā redakcija, 5. lpp.) pamatojumu.

46 — *Essent NV* un *Essent Nederland BV* apsvērumos atkārtots pamatojums, ko Nīderlandes likumdevējs izvirzījis dažādos lietas izskatīšanas posmos.

47 — Šo pielāgojumu pamatojuma mēģinājumam skat. Snell, J., “Economic Aims as Justification for Restrictions on Free Movement”, no: *Rule of reason: rethinking another classic of European legal doctrine*, izd. Schrauwen, A., Groningen: Europa Law Publishing, 2005.

48 — Spriedums lietā *Campus Oil* u.c. (minēts iepriekš).

88. Otrais ir saistīts ar to, ka aizlieguma veidot grupas un aizlieguma nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem saistība ar sabiedrības drošību un patērētāja aizsardzību, kā to pamatoti uzsver sabiedrības, skaidri neparādās nedz no šo pasākumu piemērotības viedokļa, nedz samērīguma ar šiem mērķiem aspektā⁴⁹. Patiesi, man šķiet, ka privatizācijas aizliegums jau pietiekami atbilst prasībām par rūpēm par sabiedrības drošības aizsardzību, jo ar to tiek izslēgta tostarp iespēja, ka elektroenerģijas sadales sistēmu pārvaldību kontrolētu trešās valstis. Toties prasībām, kas izriet no rūpēm par patērētāju aizsardzību, būtu pievēršama īpaša uzmanība pat tad, ja likumdevējs būtu pieļāvis vertikāli integrētu uzņēmumu pastāvēšanu.

89. Otrais arguments ir balstīts uz domu, ka iemesls, kāpēc pasākumi, kas izriet no Savienības tiesību aktiem, netiek tikpat stingri kontrolēti attiecībā uz brīvu apriti kā valsts pasākumi, un tas, ko paredz Tiesa, nošķirot iemeslus, kas spētu pamatot ierobežojošos pasākumus no citiem iemesliem, nav tik daudz sasniedzamā mērķa ekonomiskais raksturs kā šī skaidrā pamatojuma slēptie protekcionistiskie nolūki⁵⁰. Tādējādi valsts politikas tiesību izpausmes statistiskā klasifikācija ir mazāk svarīga nekā tās dinamiskie mērķi attiecībā uz Līguma sistēmu un mērķiem.

90. Šo analīzi apstiprina dažās lietās skatīto pasākumu izpēte, kurās Tiesa ir noraidījusi brīvības veikt uzņēmējdarbību vai kapitāla brīvas aprites ierobežojumu pamatojumus kā tīri ekonomiska rakstura pasākumus.

91. Piemēram, iepriekš minētajā lietā Komisija/Portugāle⁵¹ Tiesa attiecīgo valsts tiesību sistēmu, kas tiecās ierobežot no citām valstīm nākušo investoru skaitu un pakļāva Portugāles Republikas iepriekšējam apstiprinājumam akciju, kas pārsniedz noteiktu sliekšni, iegūšanu, nav ļāvusi pamatot ar attiecīgā tirgus konkurences struktūras nostiprināšanu vai ar ražošanas līdzekļu modernizāciju un efektivitātes pastiprināšanu, ņemot vērā to ekonomisko raksturu. Man šķiet, ka šī sprieduma netiešais pamatojums ietver aizdomas par protekcionisma motīviem, īstenojot valsts iestādes, kuras pilnvarās ietilpst šādu atļauju izsniegšana, rīcības brīvību.

92. Turklāt izvirzītā pamata protekcionistiskas ļaunprātīgas izmantošanas risks *a fortiori* parādās Tiesas judikatūrā, kurai nav saistības ar ekonomiskajiem pamatojumiem. Tādējādi neseno lietā Komisija/Grieķija⁵² Tiesa noraidīja pasākuma – iepriekšējas atļaujas iegūšanas akciju iegādei stratēģiskos uzņēmumos – pamatojumu sakarā ar valsts iestāžu rīcības brīvību, īstenojot šīs pilnvaras, neraugoties uz tādu sabiedriskās drošības iemeslu esamību, kas varētu pamatot šādu līdzekli attiecībā uz enerģijas piegādes drošību. Citiem vārdiem sakot, kontrolētā valsts pasākuma mērķis prevalēja pār tā ekonomisko vērtējumu.

93. Arī lieta Komisija/Itālija⁵³ attiecās uz privatizācijas likumu, ar kuru kā pārejas posma pasākumu pilnīgai liberalizācijai enerģētikas nozarē tika atņemtas balsošanas tiesības visām akcijām, kas pārsniedz konsolidēto 2 % sliekšni. Itālija mēģināja attaisnot šo pasākumu ar veselīgas un godīgas konkurences nosacījumu saglabāšanu elektroenerģijas tirgū, bet Tiesa šo mērķi noraidīja. Man šķiet, ka arī šajā gadījumā mazāk svarīgs bija pasākuma ekonomiskais raksturs, kas neļāva Tiesai to atļaut, bet gan tas, ka šis pasākums veicināja *statu quo* saglabāšanu, t.i., minētajā lietā, Itālijas valsts iestāžu kontroli pār privatizējamiem uzņēmumiem, kas ir pēc būtības protekcionistisks mērķis.

49 — Jo vairāk tāpēc, ka Tiesa uzskata, ka izņēmums par sabiedrisko drošību, kas minēts pašreizējā LESD 65. panta 1. punktā, jāinterpretē šauri un tas var tikt izmantots tikai gadījumos, kad sabiedrības intereses ir patiesi un pietiekami nopietni apdraudētas; skat. 2003. gada 13. maija spriedumu lietā C-463/00 Komisija/Spānija (*Recueil*, I-4581. lpp., 72. punkts) un 2010. gada 8. jūlija spriedumu lietā C-171/08 Komisija/Portugāle (minēts iepriekš, 73. punkts).

50 — Kā to Komisija atzīmēja sēdes laikā.

51 — C-367/98, 52. punkts.

52 — Minēts iepriekš, 79. punkts.

53 — 2005. gada 2. jūnija spriedums lietā C-174/04 (Krājums, I-4933. lpp., 37. punkts).

94. Tāpat judikatūrā attiecībā uz “golden shares” man šķiet, ka ne tik daudz izvirzītā pamatojuma ekonomiskais raksturs, cik tiesību, ko sev paturēja valdība, pārmērīgais raksturs, tādējādi novedot pie valsts protekcioņa, bija tas, kas Tiesai sistemātiski lika uzskatīt, ka šādi noteikumi nav saderīgi ar kapitāla brīvu apriti un brīvību veikt uzņēmējdarbību⁵⁴.

95. Ar klasisko Tiesas judikatūru *a priori* nesaderīgs mērķis savukārt varētu tikt uzskatīts par saderīgu ar Līgumu pēc mērķa pārbaudes veikšanas atjaunotās ekonomiskā pamatojuma pieejas ietvaros. Tas radītu tostarp atšķirību starp, pirmkārt, ekonomiskajiem apsvērumiem, kuru mērķis ir aizsargāt vienā vai otrā veidā dalībvalstu ekonomiskās intereses, un, otrkārt, tiem, kuru mērķis ir organizēt kādu nozari saskaņā ar Līguma ekonomiskajiem mērķiem.

96. Šajā lietā Nīderlandes sākotnējās situācijas ietvaros, proti, kad gan sistēmas operatori, gan vertikāli integrētie enerģijas uzņēmumi pieder valsts uzņēmumiem, es nedomāju, ka ar aizliegumu veidot grupas vai aizliegumu nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem tieši vai netieši tiktu atbalstīti valsts operatori. Gluži otrādi, tā kā *Essent NV* bija spiests sadalīties un tikai tad tas varēja tikt privatizēts, uzņēmums uzskata, ka, tā kā tas bija spiests cedēt daļas sadales sistēmas pārvaldītājā *Enexis Holding NV*, tas tāpēc nonāca nelabvēlīgākas konkurences situācijā salīdzinājumā ar citu dalībvalsti, kurās joprojām tiek atbalstīts vertikāli integrētais modelis, konkurentiem. Līdz ar to šķiet, ka aizlieguma veidot grupas mērķis, atšķirībā no pasākumiem, kas iepriekš minētajās lietās tika uzskatīti par nesaderīgiem ar aprites brīvībām, nav protekcioņisms.

97. Turklāt aizliegums veidot grupas vai aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem nemaz nav vērsti uz protekcioņismu par labu valsts iestādēm, kurām gan ir rezervētas sistēmas operatoru īpašumtiesības, bet kuras ir izslēgtas no enerģijas uzņēmumu īpašumtiesībām, ja tie ir sistēmas operatori.

98. Trešā pamatojuma būtība ir tāda jauna pamatojuma atzīšana aprites brīvību ierobežojumu attaisnojumam, kas atvasināts no Līguma nosacījuma, saskaņā ar kuru iekšējā tirgū joprojām ir ietverta sistēma, kas nodrošina, ka konkurence netiek traucēta. Šis nosacījums, kas bija jau oriģinālajā EEK līguma 3. panta f) punktā, tagad ir ietverts LESD 27. protokolā⁵⁵.

99. Valsts tiesību akti, kuru mērķis ir reģionālā vai vietējā mērogā aizvietot vertikāli integrēto uzņēmumu vēsturisko monopolu ar struktūru, kas, nodalot sadales sistēmu operatoru īpašumu no dienestiem, kuri to izmanto, ļauj izveidot konkurētspējīgu enerģijas pārdošanas, piegādes un ražošanas tirgu, kas patiešām ir pasākums, kurš spēj nodrošināt netraucētu konkurenci.

100. Manuprāt, gan sadales sistēmu operatoru, gan enerģijas uzņēmumu rīcības brīvības ierobežojumi spēj nodrošināt nediskriminējošu piekļuvi enerģijas tirgum un netraucētu konkurenci enerģijas pārdošanā, piegādē un ražošanā. Pēc manām domām, šis mērķis ir jāuzskata par svarīgu vispārīgas nozīmes pamatojumu valsts nediskriminējošiem ierobežojumiem, kas ir nepieciešami, lai varētu liberalizēt tirgu, ko pārņēmis dabiskais monopols. Nav nozīmes tam, vai šis pamatojums tiek kvalificēts kā tāds, kas nav tīri ekonomisks, vai kā protekcioņists.

101. Konkrētāk, aizliegums veidot grupas pastiprina, pirmkārt, piegādes un ražošanas atdalīšanu un, otrkārt, elektroenerģijas sadali, kas saskaņā ar Direktīvas 2009/72 un Direktīvas 2009/73 preambulas 11. apsvērumu ir visefektīvākais līdzeklis, kā nediskriminējoši veicināt investīcijas infrastruktūrās, jaunpienācēju taisnīgu piekļuvi sistēmām un tirgus pārskatāmību.

54 — It īpaši skat. 2010. gada 8. jūlija spriedumu lietā C-171/08 Komisija/Portugāle (minēts iepriekš), kurā tika aplūkotas akcijas ar īpašām tiesībām (veto tiesības), kam obligāti un lielākoties bija jāpieder valstij vai citiem publiskajiem akcionāriem.

55 — Par tiesu praksi, kas attiecas uz EEK līguma 3. panta f) punktu, skat. 1985. gada 10. janvāra spriedumu lietā 229/83 *Association des Centres distributeurs Leclerc un Thouars Distribution (Recueil, 1. lpp., 20. un nākamie punkti)*.

102. Aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem savukārt tajā pašā laikā izolē citas nozares, piemēram, atkritumu pārstrādi “spill over”, no resursiem, kas uzkrājušies darbībā, kam piemīt dabiskā monopola raksturs, vienlaikus aizsargājot sistēmu pārvaldību pret riskiem, kas saistīti ar nesavienotām darbībām. No tā izriet, ka šāds aizliegums spēj garantēt, ka ekspluatācijas iespējamie pārpalikumi, kas radušies sistēmu pārvaldības ietvaros, tiek ieguldīti sistēmu uzturēšanā un uzlabošanā, nevis ārējās darbībās.

103. Runājot par samērīgumu valsts likumdevēja pieņemto principiālo lēmumu kontekstā, proti, strukturālo nodalīšanu starp elektroenerģijas un gāzes sadales sistēmu pārvaldību un pārdošanu, piegādi un ražošanu, šis aizliegums aprobežojas tikai ar nepieciešamāko, lai sasniegtu pārskatāmības mērķus enerģijas tirgū un novērstu konkurences traucējumus.

104. Līdz ar to es ierosinu Tiesai uz trešo prejudiciālo jautājumu atbildēt tādējādi, ka apstrīdētā valsts kārtība – aizliegums veidot grupas, kas ietver gan enerģijas sadales sistēmas operatorus, gan juridiskās personas, kuras pārdod, piegādā vai ražo elektroenerģiju vai gāzi Nīderlandē, un aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem, kas attiecināms uz sadales sistēmas operatoriem, – var tikt uzskatīta par pamatotu brīvas kapitāla aprites ierobežojumu, jo tā spēj nodrošināt, ka ar sadales sistēmas operatoru monopolstāvokli netiek izkropļota konkurence pārdošanā, piegādē vai ražošanā, vai arī citās, ar sistēmas pārvaldību nesaistītās nozarēs.

V – Secinājumi

105. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es piedāvāju Tiesai uz *Hoge Raad der Nederlanden* uzdoto prejudiciālo jautājumu atbildēt šādi:

- 1) tāda dalībvalsts sistēma kā pamatlietās, saskaņā ar kuru sadales sistēmas operatora daļas var tikt nodotas tikai valsts iestādēm un noteiktām sabiedrībām, kas pilnībā pieder valsts iestādēm (privatizācijas aizliegums), veido īpašumtiesību sistēmu LESD 345. panta izpratnē un tādējādi ir saderīga ar Savienības tiesībām;
- 2) lai gan sadales sistēmas operatoru privatizācijas aizliegums, par kādu ir runa pamattiesvedībā, veido ar Savienības tiesībām saderīgu īpašumtiesību sistēmu LESD 345. panta izpratnē, citu valstu sistēmas, tādas kā aizliegums veidot grupas, iekļaujot gan elektroenerģijas pārvades un sadales sistēmas operatorus, gan juridiskās personas, kuras pārdod, piegādā vai ražo elektroenerģiju vai gāzi Nīderlandē, un aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem, kas attiecināms uz sadales sistēmas operatoriem, ietilpst kapitāla brīvas aprites piemērošanas jomā, attiecībā uz kuru ir jāpārbauda to saderība;
- 3) apstrīdētā valsts kārtība – aizliegums veidot grupas, kas ietver gan enerģijas sadales sistēmas operatorus, gan juridiskās personas, kuras pārdod, piegādā vai ražo elektroenerģiju vai gāzi Nīderlandē, un aizliegums nodarboties ar nesaistītiem darbības veidiem, kas attiecināms uz sadales sistēmas operatoriem, – var tikt uzskatīta par pamatotu brīvas kapitāla aprites ierobežojumu, jo tā spēj nodrošināt, ka ar sadales sistēmas operatoru monopolstāvokli netiek izkropļota konkurence pārdošanā, piegādē vai ražošanā, vai arī citās, ar sistēmas pārvaldību nesaistītās nozarēs.